

Тема: **Що таке закони?**

Мета:

- познайомити школярів з поняттям «закон», з підзаконними нормативно-правовими актами, їх видами;
- підвести учнів до розуміння закону, як нормативного акта вищої юридичної сили;
- виховувати в учнів високу правову культуру; переконання у необхідності дотримання законів.

Обладнання, матеріали: Конституція України; для прикладу — будь-які закони й і кодекси України, підзаконні акти; часопис «Відомості Верховної Ради України», газети «Голос України» або «Урядовий кур'єр».

Базові поняття й терміни: закон, підзаконний нормативно-правовий акт, законодавчий процес, офіційні видання України.

Тип уроку: комбінований.

Хід уроку

I. Організаційний етап

► Перевірка домашнього завдання:

а) учитель проводить експрес-опитування щодо визначення понять: право, норми права, гіпотеза, диспозиція, санкція, галузь права, право-відносини;

б) учитель ставить запитання:

- Яка галузь права регулює майнові та пов'язані з ними особисті немайнові відносини?
- Яка галузь права регулює питання злочинності та карності діянь?
- Яка галузь права регулює суспільні відносини, що пов'язані з володінням, користуванням та розпорядженням землею?

в) дайте оцінку ситуаціям, з якими ви стикалися у повсякденному житті, де застосовуються такі галузі права, як: конституційне, сімейне, житлове.

II. Актуалізація опорних знань і мотивація навчальної діяльності

► «Мозковий штурм»

1. Що таке закон?
2. Яка роль закону в житті людини?

Відповіді та міркування учнів записуються на дошці (аналіз і підбиття підсумків проводимуться наприкінці уроку).

Бесіда

Вчитель зачитує притчу

В давні часи в житті одного племені виникла суперечка, яку за традиціями мав розв'язувати старійшина на племінних зборах.

На збори племені прийшли шість осіб — три пари; кожна пара складалася з хазяїна яблуневого саду і крадія яблук. Вони звернулись до старійшини зі своїми історіями, в кожній з яких був однаковий сюжет, але різний фінал:

- у першій парі: хазяїн відпустив крадія;
- у другій: хазяїн побив крадія;
- у третій: хазяїн забрав у крадія все його майно.

Крадії запитали старійшину:

“ Як же так? Чому за однакову провину нас покарали по різному? Розсуди нас як судили наші предки!”

Старійшина подумав і відповів: “Я не можу вас розсудити. Раніше у нас не було яблуневих садів!”

Пояснить, чому він дав таку відповідь, та обговорить, як би ви розсудили таку суперечку.

III. Вивчення нового матеріалу

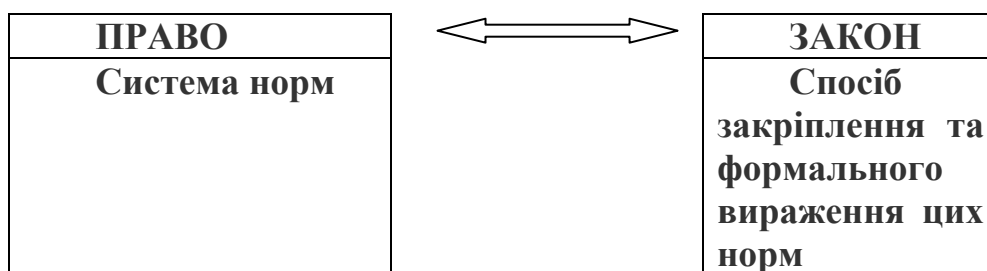
План

1. *Що таке закон?*
2. *Законодавчий процес і його стадії.*
3. *Підзаконні акти та їх значення.*

1. Що таке закон?

Робота зі схемою

Вчитель пояснює співвідношення понять право і закон з допомогою схеми



Робота з поняттям.

Вчитель дає визначення поняття закон, учні записують його в зошит.

Закон— нормативно-правовий акт вищої юридичної сили, що регулює найважливіші суспільні відносини, прийнятий законодавчим органом державної влади або референдумом.

Робота зі схемою

Ознаки закону, що відрізняють цей нормативно-правовий акт від інших, є такими:



Робота в парах

1. Придумайте декілька словосполучень із словом «закон». Поясніть кожне з них.

2. У парах обміркуйте висловлювання Френсіса Бекона: «Закон можна вважати якісним у тому випадку, якщо смисл його є точним, якщо вимоги його справедливі, якщо він формує чесноти в громадян».

Розповідь вчителя

Закони регулюють найважливіші питання у різних сферах життя та діяльності людей. Певні закони визначають правила купівлі, продажу, обміну майна чи земельної ділянки (Цивільний кодекс). У деяких законах указано, як укласти шлюб (Сімейний кодекс), як улаштуватися на роботу (Кодекс законів про працю), як успадкувати майно (Цивільний кодекс). Існують закони, що встановлюють правила у сфері управління (Кодекс України про адміністративні правопорушення). Є також закон, який визначає, які вчинки є злочинами, і встановлює види покарань за такі дії (Кримінальний кодекс України).

Характеристика

Усі закони мають вищу юридичну силу, що означає таке:

- ніхто, крім органів законодавчої влади, не може ухвалювати закони, змінювати чи скасовувати їх;
- лише Конституційний Суд України може визнати закон України чи його окреме положення неконституційним;
- усі інші нормативно-правові акти повинні видаватися відповідно до законів;
- у разі колізій (розбіжностей, суперечностей) між нормами закону і підзаконного нормативно-правового акта діють норми закону.

Закон має відповідати втіленим у праві принципам свободи справедливості та рівності людей у суспільстві і бути правовим за сутністю. Життя закону (його дія) забезпечується кількома способами. Зокрема, його:

- *дотриманням.* Людина, дотримуючись вимог закону, не виходить у своїй поведінці за рамки, окреслені законом, не порушує встановлених законом заборон;
- *виконанням.* Ідеться про виконання обов'язків, що покладаються законом на ту або іншу особу (наприклад, обов'язки сплачувати податки, нести дійсну військову службу).
- *здійсненням.* Дотримання та виконання закону входять до кола обов'язків, які покладаються законом на громадян. Ми зобов'язані дотримуватися закону і виконувати його.
- *застосуванням.* Реалізація органами державної влади, органами місцевого самоврядування, їх посадовими та службовими особами, іншими суб'єктами правовідносин через виконання наданих їм законом повноважень.

Робота в групах

Об'єднайтеся у сім груп і обміркуйте одне прислів'я або вислів. Визначте, чи згодні ви з наведеними нижче крилатими висловами. Чи

відповідають вони вашим уявленням про закони та їхню роль у житті суспільства? Поясніть, чому існують такі різні прислів'я:

1. закон суворий, але він — закон;
2. закон як дишло, куди повернеш — туди й вийшло;
3. закон любити — в мирі жити;
4. закон, що павутиння: джміль пролетить, муха — зав'язне;
5. де закон — там і захист;
6. що мені закони, коли судді знайомі;
7. не йдіть війною проти закону, при йміть закони проти війни.

2. Законодавчий процес і його стадії

Розповідь

У нашій державі право приймати закони має лише парламент — Верховна Рада України, хоча розробляють закони різні органи державної влади — Верховна Рада України, Президент України, Кабінет Міністрів України. Закони можуть прийматися на референдумі (шляхом всенародного голосування).

Робота з поняттям.

Вчитель дає визначення поняття законодавчий процес, учні записують його в зошит.

Законодавчий процес — це процедура прийняття закону, що складається з певних стадій — самостійних, логічно завершених етапів та організаційно-технічних дій. Розглянемо стадії законодавчого процесу докладніше:

Робота з таблицею

Вчитель пояснює стадії законодавчого процесу з допомогою таблиці

Стадії законодавчого процесу

<i>Передпроектна стадія</i>	законодавча ініціатива, тобто внесення проекту закону в законодавчий орган, що здійснюється в офіційному порядку певними органами та особами. Проекти законів уносяться разом із пояснювальною запискою, яка повинна містити обґрунтування необхідності розробки чи прийняття закону.
<i>Проектна стадія</i>	<ul style="list-style-type: none">• прийняття рішення про підготовку законопроекту, включення відповідної пропозиції до плану законодавчих робіт;• надання доручення на розробку законопроекту тим чи іншим органам;

	<ul style="list-style-type: none"> • розробку законопроекту та його попередню експертизу; • унесення законопроекту в законодавчий орган, прийняття його до розгляду; • обговорення законопроекту та його узгодження.
<i>Стадія ухвалення закону</i>	голосування про ухвалення закону та відповідної постанови про введення закону в дію.
<i>Засвідчувальна стадія</i>	санкціонування (підписання) закону главою держави у встановлені конституцією строки.
<i>Інформаційна стадія</i>	<ul style="list-style-type: none"> • промульгація закону — не тільки підписання закону главою держави, але й видання спеціального акта-розпорядження про офіційне опублікування закону. Це здійснюється, як правило, актом глави держави — указом, наказом та ін.; • включення закону до єдиного державного реєстру нормативних актів, де вказується його реєстраційний код; • опублікування закону в офіційних виданнях.

Самостійна робота учнів

Складіть логічну схему, яка відображає стадії законодавчого процесу.

Наприклад:

Законодавча ініціатива → розроблення проекту → розгляд депутатами прийняття закону голосуванням → підписання Головою Верховної Ради підписання Президентом → офіційне оприлюднення

Пояснення вчителя

За загальним правилом, закони набирають чинності через 10 днів з моменту опублікування, а інші акти починають діяти з моменту опублікування. Проте можливі й інші варіанти набрання чинності нормативно-правовими актами. Так, термін може встановлюватися у самому нормативному акті. Якщо нормативний акт не публікується, він набирає чинності з моменту його одержання виконавцем. Нормативно-правові акти втрачають чинність через закінчення терміну, протягом якого передбачалась його дія, унаслідок прямого скасування або фактичного скасування іншим актом.

3. Підзаконні акти

Бесіда

Правові норми містяться й в інших, окрім законів, документах.

1. Чи визначає Верховна Рада своїм рішенням перелік вулиць, де заборонено встановлення реклами у вашому місті? Чому? Хто має це робити?
2. Чи приймає Верховна Рада кожного року документ, що визначатиме, які екзамени здаватимуть цього року учні 9-го класу? Чому? Хто має це робити?

На основі законів та для втілення в життя записаних у них положень виникають нормативно-правові документи — підзаконні акти.

Робота з поняттям.

Вчитель дає визначення поняття підзаконний акт, учні записують його в зошит.

Підзаконний нормативно-правовий акт — акт, який видається відповідно до закону, на підставі закону для конкретизації законодавчих розпоряджень та їх трактування або встановлення первинних норм.

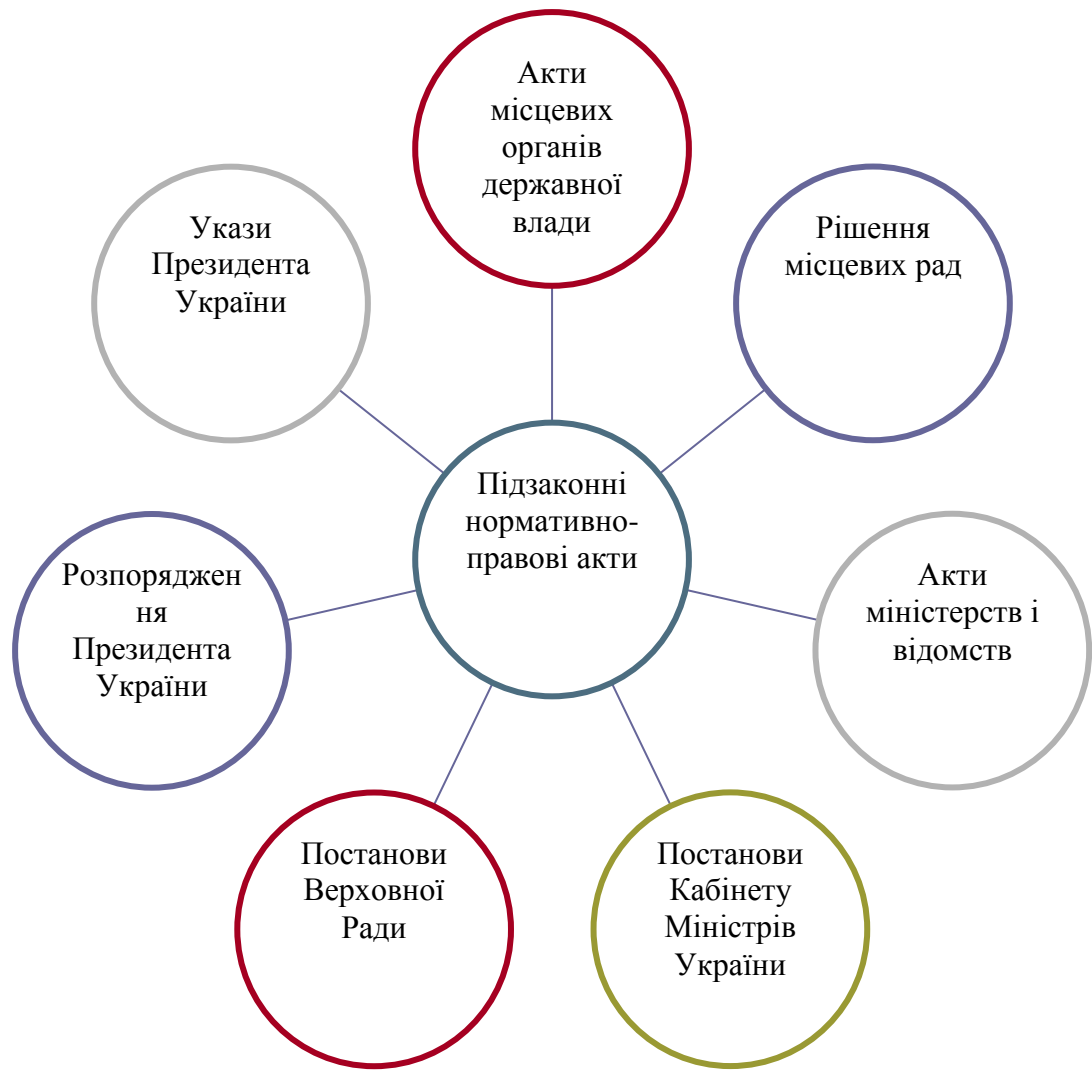
Розповідь

Підзаконні нормативні акти різняться за юридичною чинністю. Юридична чинність підзаконних нормативних актів залежить від становища органів держави, які видають ці акти, їх компетенції, а також характеру і призначення самих актів.

Акт нижчої державної інстанції повинен знаходитися не лише «під законом», а й «під» нормативними актами усіх вищих державних органів, яким він покликаний відповідати. Наприклад, акти Міністерства освіти України повинні відповідати не лише Закону про освіту, а й нормативним документам Президента, Кабінету Міністрів, Міністерства фінансів України.

Робота зі схемою

Вчитель пояснює, які нормативно-правові акти відносяться до підзаконних, учні записують їх у зошит.



IV. Узагальнення й систематизація знань та вмінь учнів

► *Запитання для повторення й обговорення*

1. Що таке закон?
2. Що регулюють закони?
3. Хто розробляє закони?
4. Хто має право приймати закони?
5. Що таке підзаконний акт?
6. На основі чого виникають підзаконні акти?
7. У яких випадках підзаконні акти можуть суперечити законам?
8. Де публікуються закони?

► *Завдання*

1. Учитель пропонує учням вивчити наведений на дошці перелік нормативно-правових актів, виконати такі завдання:
 - розташувати наведені документи відповідно до рівня їх юридичної сили;

Орієнтований перелік індивідуально-правових і нормативно-правових актів: Закон України «Про власність», Конституція України, Закон України «Про внесення змін до статті 98 Конституції України», Наказ Міністерства освіти і науки України «Про реорганізацію Київського інституту фізичної культури в Академію фізкультури та спорту України», Розпорядження Голови Харківської обласної держадміністрації «Про порядок святкування Дня Незалежності України», Кримінальний кодекс України.

3. Учитель пропонує учням записати у зошиті слово «закон», а навколо нього — інші слова, пов'язані з ним (вправа «Павутинка»).

VI. Підсумки уроку

1. Учитель пропонує учням прочитати на дошці всі міркування про поняття «закон». Чи має кожне з них всі ознаки, які відрізняють цей нормативно-правовий акт від інших? Учні самі виконують порівняльний аналіз щодо висунутих ідей, записаних на дошці, і тим, що вони вивчили на уроці. Чи є такі ідеї щодо поняття закону, які не можна назвати законом? (якщо є — які?, чому?)

2. Учитель підбиває підсумок роботи учнів, оцінює їх активність, наголошує на необхідності знання законодавства України.

VII. Домашнє завдання

1. Юнаки Стародавніх Афін, коли набували права громадянина, давали клятву, в якій були такі слова: «І якщо хто-небудь буде скасовувати закони або не підкорятися їм, я не допущу цього, а захищатиму їх і сам, і разом з усіма». Поясніть зміст цієї клятви.

2. Напишіть твір-есе на тему: «Роль закону в житті людини».

3. Знайдіть у засобах масової інформації кілька повідомлень про прийняття різних видів нормативно-правових актів, поясніть, хто їх приймав, для чого і кого вони стосуються. Коротко запишіть знайдену інформацію та підготуйтеся до її представлення на наступному уроці